

Kitty Courbois

IK KAN
BEDROEFD
INSLAPEN
EN HEEL
VROLIJK
WAKKER
WORDEN,

INTERVIEW: GIJS GROENTEMAN / FOTOGRAFIE: ANNE REINKE

ZWART COLBERT VAN EMPORIO
ARMANI. OORBELLEN VAN DYRBERG/
KERN. RINGEN PRIVÉBEZIT.

De grande dame van het Nederlandse toneel komt het Amsterdamse Lloyd restaurant binnengewaaid. Ze heeft het al eerder in interviews gezegd, en ze heeft gelijk: ze is uit duizenden herkenbaar aan haar stem – hees, laag en luid. “Eerst naar de wc!”, roept ze. Als ze terug is, komt ze een collega tegen (“In welk stuk hebben wij ook alweer gezeten?”), nog even de regisseur van destijds doornemen, zitten, koffie bestellen, klaar. Het interview kan beginnen. Kitty Courbois (72) is niet van het toneel weg te slaan. Op 14 januari in première: *Zomertrilogie*, een lichtvoetige komedie van Goldoni, de achttiende-eeuwse Italiaanse toneelschrijver. Het is een stuk over liefde in tijden van crisis en er komen 56 voorstellingen in Nederland in België. Courbois ziet er allerm minst tegenop. Sterker nog, ze heeft er zin in. “Ik vind het hartstikke leuk.”

Je voelt nog altijd dat je bij Toneelgroep Amsterdam hoort?

“Ik sta ook nog altijd op het *tableau de la troupe*. Ik heb een soort deal met Ivo van Hove, de directeur. Als ik tijd heb en zin, bel ik op en vraag ik: ‘Heb je wat voor me?’ Dan is het ja of nee. Soms heeft hij nog niets, dan maak ik een andere afspraak voor een vrije productie. Vaak belt hij me later alsnog op. Daardoor ben ik veel misgelopen, vind ik altijd jammer.”

Zie je het als een eer dat je er nog altijd bijhoort?

“Het is een hele eer. Vroeger was je op je 65ste uitgeteld bij een toneelgezelschap. Dus toen Joop Admiraal en ik rond die tijd bij Ivo op gesprek werden gevraagd, verwachtten we een afscheidsspeech. Toen hij zei dat hij graag wilde dat we bleven, zijn we heel snel dronken geworden. Van vreugde dus, hè?”

En jij had blijkbaar geen enkel zicht op je status, destijds.

“Ach, mijn hele leven ben ik gewoon achter dingen aangelopen die op mijn pad kwamen. En heus, altijd heb ik gedacht: ze willen me echt wel. Maar het was voor mij de normaalste zaak dat je op je 65ste bij een gezelschap vertrekt en hooguit als gast wordt gevraagd. Nu hoor ik er nog steeds bij en ik ben al 72!”

Je lijkt me een vrij opstandige figuur. Gedij jij wel in een vast gezelschap?

“Ik ben privé opstandig en thuis een ontzettende chaoot. Maar gek genoeg kan ik me ook heel goed schikken in de discipline van een gezelschap. Ik heb in mijn carrière ook heel kleine rolletjes gespeeld als me dat werd gevraagd, geen enkel probleem. Terwijl vroeger, in de kroeg, mensen echt niet zo van mij gediend waren. Harde stem, brutaal, praatjes. Ik kon een treiterkop zijn.”

Nu niet meer? “Die scherpe puntjes zijn er wel een beetje vanaf. Vroeger treiterde ik de mensen die ik aardig vond, dat was voor mij een bron van veiligheid.”

Je uitte je liefde door te treiteren? “Tot gekmakens toe, vooral zo tussen mijn veertigste en mijn vijftigste. Al vond ik het een roteigenschap van mezelf. Ik was heel opvliegend, al was die woede wel oprecht. Ik zat alsmaar te oordelen over hoe mensen zich gedroegen. Tegelijkertijd ben ik heel naïef en goedgelovig. Raar hè? Mag jij uitmaken wat dat betekent.”

Schaamde je je voor jezelf? “Vaak wel, maar niet altijd.”

Wie had jou in de hand? “Joop Admiraal bijvoorbeeld. Toen ik van de Toneelschool in Arnhem kwam, waren hij en Ramses (Shaffy, met wie hij toen een relatie had, GG) lichtende voorbeelden voor me. Ik heb ook met allebei gespeeld, maar pas bij Toneelgroep Amsterdam ben ik met Joop bevriend geraakt. Hij was een hele lieve, meegaande man die ook vals kon zijn.”

Hoe had hij je in de hand? “Hij wees me op dingen. ‘Kitty, dat doen we zo niet.’ Of: ‘Vanavond gaan we niet te veel drinken, hoor!’ En hij had organisatietalent. Hij kocht kaartjes voor voorstellingen, ‘Want dat doe jij toch nooit!’ Als er een leuke leerling was op de toneelschool vond hij dat we moesten gaan kijken. Nu hij dood is, moet ik echt opletten als er iets is. Alles deed ik met hem.”

Ben je veranderd door je vriendschap met hem? “Daar heb ik nooit over nagedacht, maar het zou best wel eens kunnen.”

Een gedroomde man, eigenlijk. Het klinkt als je grote liefde.

“Seksueel niet hoor, maar verder was hij een gedroomde man voor mij. Het was een absolute shock toen hij overleed. Totaal onverwacht. Er is nog een beeldige foto van Ramses, Joop en mij, gemaakt in het Sarphatihuis, waar Ramses zit. Elke week gingen we bij hem op bezoek. Als ik naar die foto keek, dacht ik vaak: hoe lang zullen we nog met zijn drieën zijn? En eigenlijk dacht ik natuurlijk dat Ramses het eerst zou gaan. Dat is triest. Misschien ben ik wel de volgende.”

Wen je aan de dood? “Het zou moeten, maar helaas. Ik was laatst op de crematie van Ann Hasekamp (actrice, weduwe van Ton Lutz, GG), met al die mensen van mijn leeftijd. Er was een wat ongemakkelijke stilte. Die heb ik doorbroken door te zeggen: ‘Nou jongens, wie is de volgende die gaat?’ Later kwam er nog iemand naar me toe om te vragen: ‘Kom je ook bij mij?’ ‘Als jij bij mij komt’, heb →

‘We zijn nou eenmaal op een leeftijd dat je denkt: hoeveel jaar heb ik nog?’

JURK EN BIJPASSEND
VESTJE VAN SAO PAOLO.
OORBELLEN VAN SWAROVSKI.

'In ieder geval ga ik niet bij de pakken neerzitten, dat heb ik nooit gedaan'

AUBERGINEKLEURIGE
JURK EN LANG
PAARS COLBERT
VAN CAROLINE BISS.
OORBELLEN VAN
SWAROVSKI.

ik gezegd. We zijn nou eenmaal op een leeftijd dat je denkt: hoeveel jaar heb ik nog?"

Sinds wanneer spookt die gedachte door je hoofd? "Na mijn zeventigste is dat gekomen. Ik vond het heerlijk om veertig, vijftig, zestig te worden. Ik verheugde me ook reuze op zeventig. Da's toch leuk, een zeven in je leeftijd? Maar sinds ik het ben, denk ik ineens: *my god*, hoeveel jaar heb ik nog?"

Pieker je hierover in gestructureerde vorm of bij vlagen? "Bij mij gaat alles in vlagen. Dat was al zo toen ik jong was, ik ben heel wisselvallig."

Valt er enige staat op je stemmingen te maken? "Ik kan ontzettend bedroefd inslapen en heel vrolijk wakker worden, of omgekeerd. Ik kan er geen touw aan vastknopen. Mijn enige houvast is dat nooit iets gaat zoals je denkt dat het zal gaan. Alles wat ik plan, loopt altijd anders."

Kan jouw dochter je stemmingen lezen? "Die ziet aan elke wenkbrauwhaar die ik optrek, hoe het met me gesteld is. Aan de telefoon ook meteen, ze hoort álles. En ze zegt rustig de waarheid: 'Jezus, wat heb jij een rothumeur.'"

Vind je het niet gekmakend dat je aan die stemmingen onderhevig bent? "Als ik in zo'n bui ben, dan ga ik eruit. Naar de Albert Cuyp. En dan maak ik mezelf wijs dat ik in het buitenland ben, heerlijk! Of ik ga lekker iets koken. In ieder geval ga ik niet bij de pakken neerzitten, dat heb ik nooit gedaan. Heel vroeger, toen ik de dekens over me heen trok en 's ochtends mijn bed niet uit wilde, heb ik weleens gedacht: zou ik een depressie hebben? Maar dan sloeg ik ze gauw weer van me af, 'Zeg, kom op!', en ging eruit. Nooit blijf ik ergens lang in hangen."

Herken je je moeder in jezelf? "Mijn moeder was ronduit depressief. Ze is 74 geworden. Op het laatst lag ze alleen nog maar in haar bed, of op de bank, onder een deken. Vijf kinderen had ze, en twee stiefkinderen, en toen ik negen was, ging mijn vader dood. Dus bleef ze zitten, met al die kinderen. Toen ik jong was, zong ze, speelde piano en accordeon, was ze vrolijk. Het was een zoete inval bij ons thuis. Maar de laatste jaren was ze heel erg depressief."

Hield je van je moeder? "Geen contact. Ik denk dat ze dat niet kon, contact maken met mensen. We waren ook allemaal nogal bang voor haar."

Had ze een angstaanjagende uitstraling? "Ze sloeg ons. Mij ook, met een grote sleutelbos. Echt waar! Al die kinderen, geen man... ze kon het niet aan. Toen we volwassen waren, schreef ze ons brieven, die we niet open durfden te maken. Ik was op bezoek bij mijn zusje in Indonesië toen ze haar eerste kind kreeg. Ze kreeg een brief van onze moeder en ik moest hem voor haar openmaken en lezen. Durfde ze niet zelf! Het gekke is: een paar jaar geleden heb ik die brieven weer eens herlezen, en het zijn eigenlijk heel warme, eenzame, aardige brieven. Maar wij, haar kinderen, vatten ze op als beschuldigingen. Ze werd door ons totaal verkeerd begrepen. Ik denk dat ze héél onmachtig en alleen was, mijn moeder."

Hoe was jullie afscheid? "In mijn armen is ze doodgegaan. En weet je? Ik heb altijd geweten dat dat zou gebeuren, als kind al. Als de dood was ik ervoor. Ze lag in coma. Toen ik bij haar zat, zei ik ineens allemaal hele gekke dingen tegen haar. Zoals: 'Je doet het heel goed, mam.' Dingen die je normaal gesproken nooit tegen je moeder zegt. Ineens deed ze haar ogen wijd open, liet een boer en ging dood. Mijn hele leven was ik er bang voor geweest, en nu vervulde het me met trots. Het voelde als erkenning." →

Wie is Kitty Courbois?

Kitty Courbois werd geboren op 13 juli 1937 in Nijmegen, waar ze tot haar 21ste woonde. Na de Toneelschool Arnhem debuteerde ze in 1960 bij de Nederlandse Comedie in *Rhinoceros*, van Eugène Ionesco. Er volgden talloze onvergetelijke rollen in films, toneelstukken en tv-series. Ze heeft een dochter, Gijsje van Bantum. Dit jaar viert Kitty haar vijftigjarig toneeljubileum. Dit viert ze bij Toneelgroep Amsterdam met haar rol van Sabine in *Zomertrilogie*. Courbois is sinds de oprichting van Toneelgroep Amsterdam in 1987 aan het gezelschap verbonden en speelde onder meer in *Tragedie* en *Naar Damascus*.

ZILVEREN BLOUSE VAN RINASCIMENTO.

Is dit de intiemste herinnering die je hebt aan je moeder?

“Ja. Verder is het alleen maar bang, bang, bang.”

Nooit echt contact met haar gehad? “Weet je wat we samen deden? Schemeren. Als het donker werd, zaten we naast elkaar naar buiten te kijken. Naar de lichtjes. Zonder een woord te zeggen. Waarin we elkaar ook vonden: ons ochtendhumeur. Voor ik naar school ging, werd er thee gedronken. Mijn moeder zei niets, want als dat wel zo was, dan werd ik kwaad. En omgekeerd ook. Ik zal nooit het gelukzalige gevoel vergeten als ik de deur achter me dichttrok, dan was ik meteen álles vergeten. Dat heeft met die stemmingen van mij te maken, die ik om kan draaien. Nog iets gemeenschappelijks met mijn moeder: samen aardappelen schillen. Daar ben ik nog steeds dol op.”

Jullie hadden alleen contact als jullie niks tegen elkaar zeiden. “In stilte konden we het heel goed met elkaar vinden.”

Wat weet je nog van je vader? “Ik heb een totale black-out over hem, bijna niks weet ik over hem. En wat ik weet, heb ik van mijn zusjes en mijn jongere broer Pierre. Mijn herinneringen aan hem heb ik geblokkeerd.”

En heb je ooit bij de psychiater uitgezocht waarom dat zo is? “Daar ben ik een halfjaar geweest en toen stuurde ze me weer weg: ‘Laat die put maar dicht, ga jij maar lekker lachen en gezellig thee drinken’. Terwijl ik er toch best nieuwsgierig naar ben hoe dat zit, met mijn vader. Als ik bijvoorbeeld een zwart-witfoto uit die tijd zie van een kast met kleren, weet ik precies welke kleuren ze hebben. Of ik zie mezelf nog onder een bureau zitten, spelend met zo’n groot zakhorloge dat mijn vader ‘een knol’ noemde. Hij was goudsmid en horlogemaker. Ik herinner me dat hij brandbommen van het dak aan het halen was – we zijn nogal veel gebombardeerd in de oorlog. Maar het zijn flarden van herinneringen. En ik wil er zo graag méér.

Elke keer als de familie bij elkaar is, wil ik dat ze me vertellen. Alles wat ze weten. ‘Hoe zat dát dan?’, vraag ik.”

Herinner je je zijn dood? “Ik weet nog dat hij opgebaard op bed lag. Een aangeklede man, helemaal geel. We moesten hem kussen van mijn moeder. Een enorm trauma heb ik daaraan overgehouden.”

Je ging naar de toneelschool in Arnhem. Wist je hoe je je daar staande moest houden? “Ik weet niet waar ik het vandaan haalde, maar ik wilde gewoon meteen bekend worden. Als het niet via het toneel kon, dan maar op een andere manier. Dus als ik niet meteen de krant haal, dacht ik, ga ik gewoon weer wat anders doen. Ik was bepaald geen muurbloempje. Een waanzinnige geldingsdrang had ik, in alles.”

Heb je ooit de behoefte gehad om te aarden in het leven, om een man te nemen en daar lekker altijd bij te blijven? “Altijd! Maar het is nooit gelukt. Ik heb een enorm burgerlijk verlangen in me gehad. Nu niet meer, want ik heb toegegeven dat ik er niet geschikt voor ben. Maar elke keer, bij welke relatie ik ook gehad heb – en dat waren er best wel veel – dacht ik: dát is voor altijd.”

Het kan niet altijd aan de mannen hebben gelegen dat het weer stuk ging. “Nee. Zeker niet. Mijn seksuele leven, mijn verliefdheid, mijn houden-van: ik heb er nooit iets van begrepen. Bijna altijd was het na twee jaar weer over, dan ging het fout. Niet dat ik niet monogaam was, maar ik hield het in zo’n relatie niet meer uit. Ik ging me vervelen en moest weg. Maar daarvoor: meteen samenwonen, meteen alles-alles-alles. Meteen huisje-boompje-beestje.”

Misschien zit het antwoord in de put die je van je psychiater dicht moest laten. “Dat antwoord zit in de put. Zal ik ‘m dan toch maar openmaken? Nee, ik laat ‘m lekker dicht.”

Naar de première van *Zomertrilogie*

Wij mogen 2x twee kaartjes weggeven voor de première van *Zomertrilogie* op 17 januari 2010 in Stadsschouwburg Amsterdam. Goldoni’s lichtvoetige komedie toont de materialistische excessen en amoreuze ontwikkelingen van een familie uit de gegoede burgerij. Een avondvullend ensemblestuk over liefde in tijden van crisis. Met onder andere Renée Fokker, Fedja van Huêt, Marieke Heebink en natuurlijk Kitty Courbois; regie Ivo van Hove. Kijk op www.tga.nl/nouveau hoe u kunt deelnemen. *Zomertrilogie* maakt tot en met april 2010 een tournee door Nederland en België. Voor meer informatie en de speellijst zie de website van Toneelgroep Amsterdam: www.tga.nl.

STYLING: PIETER VAN LOON / VISAGIE: INGRID VAN WAKEREN / LOCATIE: STADSSCHOUWBURG AMSTERDAM / THEATERFOTO: JAN VERSWEVELD / VOOR VERKOOPINFORMATIE: ZIE INHOUD